

KAUNIAISTEN KAUPUNGIN KOTOUTTAMIS- OHJELMA

sisältäen
yhdenvertaisuussuunnitelman
etnisen yhdenvertaisuuden
edistämiseksi

SISÄLLYSLUETTELO

<u>1. JOHDANTO</u>	3
<u>2. KAUNIAISTEN KOTOUTTAMISOHJELMA JA KOTOUTTAMISTYÖRYHMÄ</u>	3
<u>3. MAAHANMUUTTAJAT KAUNIAISSA</u>	5
<u>4. ETNISEN YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISSUUNNITELMA</u>	6
<u>4.1 Yhdenvertaisuus ja yhdenvertaisuussuunnitelma</u>	6
<u>4.2 Yhdenvertaisuus Kauniaisissa</u>	9
<u>4.3 Toimenpiteet syrjinnän ehkäisyyn ja etnisen tasa-arvon edistämiseksi</u>	10
<u>5. KAUPUNGIN HALLINTOKUNTIEN PALVELUT</u>	11
<u>5.1 Pakolaisten vastaanotto</u>	11
<u>5.2 Terveyspalvelut</u>	12
<u>5.3 Sosiaalipalvelut ja perheneuvola</u>	13
<u>5.4 Lasten päivähoito ja esiopetus</u>	14
<u>5.5 Koulutoimi</u>	15
<u>5.6 Nuorisotoimi</u>	16
<u>5.7 Kansalaisopisto</u>	17
<u>5.8 Kirjastopalvelut</u>	18
<u>5.9 Kulttuuritoimi</u>	19
<u>5.10 Liikuntatoimi</u>	19
<u>6. MUUT VIRANOMAISET JA YHTEISTYÖTAHOT</u>	20
<u>6.1 Kansaneläkelaitos</u>	20
<u>6.2 Työvoimatoimiston palvelut</u>	21
<u>7. KOTOUTTAMISEN SEURANTA JA KEHITTÄMINEN</u>	22
<u>LIITTEET</u>	24
<u>Liite 1. Maahanmuuttoon, kotoutumiseen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä termejä</u>	24
<u>Liite 2. Lakiviittaukset ja ohjelman taustamateriaali</u>	25

1. JOHDANTO

Suomen hallituksen ensimmäinen maahanmuutto- ja pakolaispoliittinen ohjelma annettiin vuonna 1997. Tässä ensimmäisessä ohjelmassa maahanmuutto nähtiin paljolti pakolaiskysymyksenä. Vuonna 1999 toukokuussa tuli voimaan laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999), joka edellytti, että kunnat laativat maahanmuuttajien kotouttamisohjelman. Suomen Kuntaliitto painotti maahanmuuttopoliittisissa linjauksissaan kesällä 2004 kaikkien maahanmuuttajien tarvitsevan kuntien palveluita, olivatpa maahanmuuton syyt työperusteisia, humanitaarisia tai muita. Linjauksissaan Kuntaliitto korosti myös viranomaiskeskeisyyden välttämistä ja maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta tasavertaisen aseman saavuttamiseksi yhteiskunnassa niin oikeuksien kuin velvollisuuksienkin osalta. Nykyisen hallitusohjelman mukaisesti hallituksen tulee laatia uusi maahanmuuttopoliittinen ohjelma. Työryhmän ehdotus hallituksen maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi on jätetty kesällä 2005 ja sen mukaan Suomen tulisi lähitulevaisuudessa aktiivisella maahanmuuttopolitiikalla edistää työperusteista maahanmuuttoa unohtamatta kuitenkin kansainvälisiä humanitaarisia velvoitteita.

Kauniaisten kaupunginjohtajan johtoryhmä asetti 24.11.1998 työryhmän, jonka tehtävänä oli Kauniaisten kaupungin kotouttamisohjelman laatiminen. Työryhmään oli kutsuttu mukaan eri hallintokuntien, Kelan, työhallinnon sekä maahanmuuttajien edustajia. Kotouttamisohjelma valmistui keväällä 1999, ja myös se oli sisällöllään pakolaisten palveluihin keskittynyt. Viimeisten kymmenen vuoden aikana maahanmuutto Suomeen on lisääntynyt ja moni maahanmuuttoon liittyvä asia on muuttunut ja kehittynyt. Lainsäädäntö on myös uudistunut ja lakiin maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (118/2002) tuli vaatimus, että kotouttamisohjelmaan sisällytetään myös etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen, jotka vanhasta Kauniaisten ohjelmasta puuttuivat. Kauniaisten kaupungin kotouttamisohjelma on nyt uusittu ja uudessa kotouttamisohjelmassa on huomioitu muuttuneen lainsäädännön vaatimukset ja siihen sisältyy myös yhdenvertaisuuslain (21/2004) 4§:n

viranomaisilta edellyttämä yhdenvertaisuussuunnitelma etnisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

2. KAUNIAISTEN KOTOUTTAMISOHJELMA JA KOTOUTTAMISTYÖRYHMÄ

Kauniaisten uudessa kotouttamisohjelmassa on haluttu tuoda esiin maahanmuuton monimuotoisuus. Kauniaisten maahanmuuttajataustaisesta väestöstä suurin osa on muita kuin pakolaistaustaisia

maahanmuuttajia. Maahanmuuttajien taustojen heterogeenisuus huomioidaan sekä tiedottamisessa että palvelujen järjestämisessä.

Lain mukaan kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisessa ja sen on laadittava kotouttamisohjelma yhteistyössä työvoimaviranomaisten, Kelan ja muiden viranomaisten kanssa sekä kuultava myös maahanmuuttajia, kansalaisjärjestöjä, työntekijä- ja työnantajajärjestöjä sekä muita tahoja. Ohjelmassa esitetään kotouttamisen tavoitteet, toimenpiteet, voimavarat ja yhteistyökysymykset. Kotouttamisohjelman tulisi koskea kaikkia maahanmuuttajia, vaikka sen painopisteenä tulisikin olla kotoutumista tukevien palvelujen järjestäminen vasta vähän aikaa maassa olleille.

Kauniaisissa kukin hallintokunta on vastuussa kotouttamisesta omalla toimialallaan. Kotouttamisen seurannasta ja kehittämisestä on vastuussa Kauniaisten kotouttamistyöryhmä. Kotouttamistyöryhmään kuuluu eri hallintokunnista maahanmuuttoasioiden yhdys- ja vastuuhenkilöitä. Vaikka kotoutumisen onnistumista onkin vaikea määritellä yksiselitteisesti yksilön subjektiivisen kokemuksen ulkopuolelta, on tärkeää, että kotoutumista seurataan ja arvioidaan. Seuranta, palautteen kerääminen ja aktiivinen dialogi maahanmuuttajien kanssa ovat edellytyksiä kotoutumista tukevien palvelujen kehittämiseksi. Kotoutuminen on aina kahdensuuntaista; myös ympäröivän yhteiskunnan tulee sopeutua maahanmuuttajiin. Yksi kotouttamisohjelman tekemisen konkreettisista hyödyistä voi olla yhteistyön tehostuminen eri toimijoiden kesken. Uutta kotouttamisohjelmaa kirjoittamassa työryhmän apuna on ollut ulkopuolinen asiantuntija FM Terhi Juntunen, joka on kerännyt tietoa ohjelmaa varten myös kotouttamista- ja yhdenvertaisuusasioita kartoittaneella kyselyllä ja henkilökohtaisten haastattelujen avulla. Uutta ohjelmaa tehtäessä on keskusteltu Kelan ja työhallinnon edustajien sekä kauniaislaisten maahanmuuttajien kanssa. Kyselyllä kartoitettiin näkemyksiä myös Espoon poliisin Kauniaisten lähipoliisilta ja suomenkielisen seurakunnan edustajilta. Vapaaehtoistyötä Kauniaisissa tekevillä järjestöillä ei ohjelman tekohetkellä ollut aktiivisesti toimivia ryhmiä tai resursseja olla mukana kommentoimassa ohjelmaa.

Kauniaisten kaupungin eri tahot toimivat maahanmuuttaja-asioissa yhdessä myös naapurikuntien kanssa ja seudullisissa yhteistyöverkostoissa. Toimiminen aktiivisessa ja hyvässä vuorovaikutuksessa naapurikuntien ja seudun muiden toimijoiden kanssa ja osallistuminen seutuyhteistyökehittämiseen on kaupungin strategisten päämäärien mukaista. Maahanmuuttotyössä tästä esimerkkinä ovat Selma - monikulttuurisuus- ja maahanmuuttotyön verkkopalveluhanke, suomen kielen opetuksen yhteisjärjestelyt Espoon kanssa, varhaiskasvatuksen monikulttuurisuushanke MONIKU ja kirjaston monikulttuuriasioiden seutuyhteistyö.

3. MAAHANMUUTTAJAT KAUNIAISISSA

Kauniainen on väkiluvultaan pieni kaupunki pääkaupunkiseudun suurten naapurina. Asukasluku vuoden 2004 lopussa oli 8465. Väestöstä 57 % puhui äidinkielenään suomea, 39 % ruotsia ja loput 292 asukasta (3,4 %) muita kieliä. Kauniaisissa puhutut äidinkielet on esitetty taulukossa 1. Taulukossa nimettyjen lisäksi myös muita kieliä puhuttiin äidinkielenä, joiden puhujien lukumäärä oli vähemmän kuin viisi. Ikäryhmittäin jaoteltuna alle 10-vuotiaita vieraskielisiä oli 46 ja 10–19-vuotiaita 36. Vieraskielisten osuus on prosentuaalisesti suurin 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä, 34. Yli 60-vuotiaita vierasta kieltä äidinkielenään puhuvia oli 20. Samana ajankohtana Kauniaisissa asui 258 ulkomaan kansalaisia, joista suurimmat ryhmät olivat Ruotsin, Viron ja Tanskan kansalaiset. Ulkomaan kansalaisista miehiä oli 139 ja naisia 119. Suurimmat kansalaisuusryhmät on esitetty taulukossa 2.

Väestö äidinkielen mukaan 31.12.2004			
suomi	4861	ruotsi	3312
Muut kielet yhteensä	292		
persia	45	kiina	13
englanti	29	tanska	13
eesti, viro	23	ranska	11
albania	18	bosnia	10
saksa	18	hollanti	10
venäjä	17	unkari	7
somali	14	espanja	6

Taulukko 1, Kauniaisten väestö äidinkielen mukaan¹

Kauniaisten väestö kansalaisuuksittain 31.12.2004			
Väestö yhteensä			8465
Suomi			8207
Ulkomaat yhteensä			258
Ruotsi	34	Sveitsi	8
Viro	25	Venäjä	8
Tanska	22	Kiina	8
Somalia	14	Saksa	7
Iran	13	Jugoslavia	7
Britannia	11	Islanti	6
Bosnia-Hertsegovina	10	Entinen Jugoslavia	6
Alankomaat	8	Unkari	6
Norja	8	Yhdysvallat	6

Taulukko 2, Kauniaisten väestö kansalaisuuksittain²

¹ Tieto kielestä on saatu väestötietojärjestelmästä. Samalla kun vanhemmat ilmoittavat syntyneelle lapselle rekisteriin nimen, he ilmoittavat lapsen kielen. Kieli säilyy samana väestötietojärjestelmässä, ellei sitä erikseen muuteta.

² Kansalaisuudella tarkoitetaan jonkin maan kansalaisena olemista. Yleensä kansalaisuus saadaan syntyessä, mutta se voidaan vaihtaa muutettaessa toiseen maahan asumaan. Jos henkilöllä on kahden maan kansalaisuus, joista toinen on

Maahanmuuttaja on yleiskäsite sisältäen kaikilla eri perusteilla maasta toiseen muuttavat henkilöt. Tässä ohjelmassa maahanmuuttaja on samaan tapaan yleiskäsite ja tietystä alaryhmästä puhuttaessa, se on erikseen mainittu. Kauniaisten maahanmuuttajataustainen väestö on erittäin heterogeenistä. Pakolaistaustaisia maahanmuuttajia on vähemmistö ja suurin osa onkin tullut maahan työn tai avioliiton kautta. Maahanmuuttajaväestön tilastointi kahdella tavalla, esimerkiksi kansallisuus- ja kieliryhmittäin, antaa paremman kuvan tilanteesta, koska maahanmuuttajat voivat riittävän ajan jälkeen anoa Suomen kansalaisuutta. Toisaalta ruotsalaiset eivät kielen perusteella erotu ulkomaalaisiksi tilastoissa ja myös ulkomaan kansalaisen äidinkieli voi olla suomi. Maahanmuuttajaryhmien taustojen erilaisuus sekä pienet kieli- ja kansallisuusryhmät asettavat haasteita palvelujen järjestämiselle, vaikka englantia onkin monen työperusteella Suomeen tulleen maahanmuuttajan hallitsema kieli. Toisaalta selkeiden etnisten yhteisöjen puuttuminen lisää maahanmuuttajien kanssakäymistä kantaväestön kanssa ja maahanmuuttajien on helpompi tulla kohdelluiksi ensisijaisesti yksilöinä ja vasta toissijaisesti maahanmuuttajataustaisena vähemmistöryhmän edustajana, joka tietyssä palvelutilanteessa voi tarvita erityishuomiota.

4. ETNISEN YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISSUUNNITELMA

4.1 Yhdenvertaisuus ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Kauniaisten kaupungin kehittämissuunnitelman mukaan kaupungin arvoja ovat palvelualltius uudistusmyönteisyys, suvaitsevaisuus, taloudellisuus ja avoimuus.

Suvaitsevaisuus on kaikkien tasa-arvoista kohtelua, erilaisuuden kokemista voimavaraksi ja eri kulttuurien kohtaamista ja rinnakkaiseloa sosiaalisen eheyden ja oikeudenmukaisuuden luomiseksi.

Suomen perustuslain (731/1999) (6 §) mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat keskeisiä perusoikeuksia. Perustuslain syrjintäkielto kieltää syrjinnän esimerkiksi alkuperän, kielen, uskonnon ja vakaumuksen perusteella. Syrjintä on myös rikoslaissa kriminalisoitu.

Euroopan unionin direktiivit 2000/43/EY ”rasismidirektiivi” ja 2000/78/EY ”työsyrjintädirektiivi” on Suomessa pantu toimeen yhdenvertaisuuslaissa (21/2004). Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on turvata ja edistää oikeudellista yhdenvertaisuutta yhteiskunnan eri alueilla ja taata tosiasiallisen tasa-

---

Suomen, (ks. Kansalaisuuslaki, 2003/359 ja Kansalaisuusasetus, 1985/699), hän on tilastoissa Suomen kansalaisena. Vain yli viisi henkilöä ylittävät ryhmät on mainittu.

arvon toteutuminen sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa. Käytännössä tämä tarkoittaa samanlaisessa tai vertailukelpoisessa asemassa olevan kahden henkilön samanlaista kohtelua huolimatta heidän eroavuuksistaan. Henkilöiden asettaminen eri asemaan on sallittua, jos siihen on olemassa lakiin kirjattu hyväksyttävä peruste, jolla on hyväksyttävä tarkoitus ja käytetyt keinot ovat oikeasuhtaiset tavoiteltuun tarkoitukseen nähden.

Viranomaisilla on yleinen yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuus. Kunnan toimivaltaan kuuluvien asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa on vakiinnutettava yhdenvertaisuuden toteutumista edistävät hallinto- ja muut toimintatavat. Kunnalla on myös velvollisuus laatia yhdenvertaisuussuunnitelma etnisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi, jonka mukaan eri etnistä alkuperää olevien asema tulisi suunnitelmallisesti ottaa huomioon, ja tällä tavoin myös edistää maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Etnisen alkuperän perusteella syrjinnän vaarassa ovat Suomen perinteiset vähemmistöt romanit, tataarit, juutalaiset ja saamelaiset sekä maahanmuuttajataustainen väestö. Koska Kauniaisissa edellä mainituista ryhmistä asuu lähinnä maahanmuuttajia, suunnitelmassa etnisen yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi on huomioitu nimenomaan maahanmuuttajien tarpeet. Maahanmuuttajataustaisen väestön määrä ei ole kovin suuri ja se on kuvattu tämän ohjelman edellisessä luvussa kolme.

Yhdenvertaisuussuunnitelmalta vaadittava laajuus ja sisältö riippuvat paikkakunnan koosta, vähemmistöjen määrästä palvelujen käyttäjinä sekä etnisen alkuperän merkityksestä palveluprosesseissa. Yhdenvertaisuussuunnitelma voi olla joko erillinen suunnitelma tai osana kotouttamisohjelmaa, kuten tässä tapauksessa. Yhdenvertaisuussuunnitelmalla on tarkoitus edistää etnistä yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää. Pelkästään samanlainen kohtelu ei aina takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, koska ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet käyttää palveluja vaihtelevat yksilöllisesti. Joskus tarvitaan positiivista erityiskohtelua. Kauniaisissa kaupunkilaiset ovat lähtökohtaisesti tasa-arvoisia ja kaikkia kohdellaan yksilöinä alkuperästä riippumatta. Jos maahanmuuttajan yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi tarvitaan erityistoimia, niitä järjestetään. Kauniainen on aikaisemmin ollut mukana Espoon syrjinnän vastaisen työryhmän työskentelyssä sekä toteuttanut kyselyn maahanmuuttajien syrjintäkokemuksista vuonna 2004 - 2005 yhdessä kansalaisopiston kanssa.

Mikä on syrjintää ja mikä ei ole syrjintää?

Ikään, etniseen tai kansalliseen alkuperään, kansalaisuuteen, kieleen, uskontoon, vakaumukseen, mielipiteeseen, terveydentilaan, vammaisuuteen, sukupuoliseen suuntautumiseen sekä muuhun

henkilöön liittyvään syyhyn perustuva syrjintä on kiellettyä. Syrjintänä kiellettyä on sekä välitön että välillinen syrjintä. Myös syrjintäperusteella tapahtuva häirintä ja ohje tai käsky syrjiä on kiellettyä.

Välitön syrjintä tarkoittaa henkilön kohtelua laissa säädetyillä syrjintäperusteilla epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Käytännössä kohtelu aiheuttaa yksilölle haittaa, kuten saamatta jääneitä etuisuuksia, taloudellista tappiota tai valinnanmahdollisuuksien vähenemistä.

Välillisestä syrjinnästä on kysymys silloin, kun henkilö toimiessaan näennäisesti puolueettomien säännösten ja määräysten mukaisesti, asettaa toisen henkilön erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden. Eri asemaan asettaminen ei kuitenkaan ole syrjintää silloin, kun käyttäytymisen perusteena olevalla säännöksellä, määräyksellä tai käytännöllä on oikeutettu tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Häirinnällä tarkoitetaan henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista ja tosiasiallista loukkaamista kielletyillä syrjintäperusteilla siten, että häiritsevällä käyttäytymisellä tai häiritsevillä toimilla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Sekä tarkoituksellinen häirintä että tosiasiaassa vakavalla tavalla häiritseviin seurauksiin johtava menettely on kiellettyä. Myös ohje tai käsky syrjiä on syrjinnän muoto.

Syrjintänä ei pidetä kiellettyyn syrjintäperusteeseen liittyvää eri asemaan asettamista silloin, kun kysymys on yhdenvertaisuussuunnitelman mukaisesta erilaisesta kohtelusta, jonka perusteena on työtehtävien laatuun ja niiden suorittamiseen liittyvä todellinen ja ratkaiseva vaatimus, ikään perustuvasta erilaisesta kohtelusta silloin, kun sillä on objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltu työllisyyspoliittinen, työmarkkinoita tai ammatillista koulutusta koskeva tai muu näihin rinnastettava oikeutettu tavoite, tai kun erilainen kohtelu johtuu sosiaaliturvajärjestelmien eläke- ja työkyvyttömyysetuuksien saamisedellytykseksi vahvistetuista ikärajoista.

Rasismi on ajattelumalli, jonka mukaan ihmisen etninen tausta, ihonväri tai kansallisuus tuottavat tai pitävät sisällään ominaisuuksia, joiden perusteella ihmisryhmät voidaan asettaa keskenään arvojärjestykseen. Se voi ilmetä ennakkoluuloina, syrjintänä tai vihamielisenä käytöksenä esimerkiksi etnisiä vähemmistöjä, maahanmuuttajia tai ulkomaalaisia kohtaan.

Syrjintänä ei pidetä sellaisten ryhmien **positiivista erityiskohtelua**, joiden katsotaan olevan esimerkiksi alkuperänsä, ikänsä tai sosiaalisen asemansa vuoksi erityisten tukitoimien tarpeessa. Erityiskohtelun tavoitteena on jonkun ryhmän tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttaminen ja

syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen ja lievittäminen. Ollakseen oikeutettua positiivisen erityiskohtelun tulee olla tavoitteen kannalta oikeasuhteista. Käytännön toimia etnisten vähemmistöjen, tässä tapauksessa maahanmuuttajien, tasavertaiseen asemaan saattamiseksi on esitetty yleisellä tasolla tässä ohjelman osassa sekä myös kunkin palvelun kohdalla erikseen. Tällaisia positiivisia erityistoimia voivat olla esimerkiksi neuvontapalvelut, tulkkipalvelut, vieraskielinen materiaali ja muu informaatio sekä kulttuurikysymysten huomioiminen kaikessa toiminnassa.

4.2 Yhdenvertaisuus Kauniaisissa

Yhdenvertaisuusperiaatetta noudatetaan kaikessa palvelujen tarjonnassa, rekrytoinneissa ja osallistumismahdollisuuksien järjestämisessä.

Tiedottaminen ja neuvonta

Pakolaisasiakkaat saavat erityistä alkuvaiheen neuvontaa sosiaalityöntekijältä, kotihoidon työntekijältä sekä terveyskeskuksen maahanmuuttajayhdyskänniltä. Kaikkia maahanmuuttajia varten tehdään peruspalvelut ja eri viranomaiset sekä muut tärkeät tahot esittelevä tietopaketti, joka käännetään myös englanniksi. Tietopakettia jaetaan kirjastossa ja se laitetaan myös kaupungin kotisivuille Internetiin.

Kaupungin kehittämisstrategian mukaisesti verkkopalveluihin tullaan panostamaan tulevaisuudessa sekä tiedotuskanavana että kaupunkilaisten vaikuttamiskanavana. Tämä edellyttää yhdenvertaisuuden näkökulmasta myös nykyistä laajemmin vieraiden kielten, etenkin englannin, käyttöä verkkotiedotuksessa. Maahanmuuttajaryhmien valmiudet hyödyntää nykyaikaista tietotekniikkaa ovat hyvin erilaisia, joten kaupungin tulisi huolehtia myös eri-ikäisten ja -taustaisten maahanmuuttajien mahdollisuuksista käyttää tätä tiedonvälityskanavaa.

Tulkkaus- ja käännöspalveluja käytetään erityisesti silloin, kun viranomaisen on päätettävä maahanmuuttajan tai turvapaikanhakijan oikeuksista, etuuksista tai velvollisuuksista tai kun asian selvittäminen muutoin vaatii tulkkipalvelujen käyttämistä. Tulkkauspalvelujen tarvetta voidaan osittain viranomaispalveluissa vähentää kääntämällä viranomaisen tiedotteita ja esitteitä vieraille kielille. Tarvittavien lomakkeiden ja esitteiden kääntämisestä tulee sopia keskitetysti.

4.3 Toimenpiteet syrjinnän ehkäisyyn ja etnisen tasa-arvon edistämiseksi

1. Edistetään myönteistä kanssakäymistä kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä.

Kaikki toiminta on avointa ja maahanmuuttajia kannustetaan käyttämään palveluita ja osallistumaan toimintaan, jossa kohtaamisia kantaväestön kanssa tapahtuu, kuten liikuntaharrastuksissa, kansalaisopistossa ja järjestöissä. Palveluista tiedotetaan kohdennetusti maahanmuuttajille. Myös kantaväestölle tulee tiedottaa maahanmuuttaja-asioista ja heidän tarvitsemistaan erityispalveluista ja niiden syistä.

2. Tuetaan maahanmuuttajien mahdollisuuksia oman kulttuurin ylläpitämiseen.

Maahanmuuttajien mahdollisuutta oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen tuetaan päiväkodeissa, kouluissa ja kansalaisopistossa. Kirjasto tukee maahanmuuttajia auttamalla tilaamaan ja löytämään omankielistä materiaalia. Kirjastossa ja kulttuuritoimessa voidaan järjestää näyttelyitä maahanmuuttajien kulttuuriin liittyen.

3. Edistetään tasa-arvoa kaikissa palvelutilanteissa ja tuetaan maahanmuuttajien osallisuutta.

Kaupungin strategisessa suunnittelussa huomioidaan eri ikäryhmien osalta maahanmuuttajat yhtenä erityisryhmänä. Palveluprosesseja kehitetään niin, että palvelutilanteissa maahanmuuttaja tarvitessaan saa tukea ja rohkaistuu itse aktiiviseksi toimijaksi. Maahanmuuttajan tarvitsema kielellinen tuki huomioidaan ja koko henkilökunta koulutetaan maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamiseen. Palveluista saatu asiakaspalaute kerätään talteen ja käsitellään toimipisteessä tai kotouttamistyöryhmässä palvelujen kehittämistä varten. Erityistä huomiota kiinnitetään naisten kotoutumiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Vaalien yhteydessä tiedotetaan äänioikeutetuille ja vaalikelpoisille äänestämisoikeudesta ja äänestämiskäytännöistä.

4. Huolehditaan yhdenvertaisuuden toteutumisesta kaikessa henkilöstöpolitiikassa ja pidetään huolta työntekijöiden osaamisesta.

Kaikissa rekrytoinneissa huomioidaan yhdenvertaisuuden periaatteet. Yhdenvertaisuuslaista tiedotetaan systemaattisesti sekä järjestetään täydennyskoulutusta aiheesta. Yhdenvertaisuuden toteutumisesta huolehditaan työntekijöiden osalta omissa työyhteisöissä ja huolehditaan asiakkaiden yhdenvertaisesta kohtelusta. Täydennyskoulutuksella huolehditaan henkilökunnan monikulttuurisuusosaamisesta, maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamisvalmiuksista ja tulkkipalvelujen käytöstä. Työyhteisöihin, joissa ei vielä ole maahanmuuttajayhdyshenkilöä, nimetään sellainen.

5. Ehkäistään syrjintää ja puututaan syrjintätilanteisiin.

Työntekijöille annetaan riittävästi koulutusta, jotta he tunnistavat syrjivät käytännöt ja osaavat puuttua niihin. Tiedotuksessa ja tapahtumien järjestämisessä huomioidaan se, ettei loukata mitään ihmisryhmää tai sen kulttuuria tai kenenkään uskonnollista, elämäkatsomuksellista tai muuta vakaumusta esimerkiksi päiväkotien ja koulujen toimintapiireissä. Kaupungin henkilökunnalla on velvollisuus puuttua syrjintätapauksiin välittömästi ja tilanteiden loppuun viemisestä ovat viimekädessä vastuussa johtajat ja päälliköt. Syrjivää käytöstä tai yhdenvertaisuutta loukkaavaa kielenkäyttöä ei sallita minkään osapuolen harjoittamana, olipa kyseessä työntekijä, kantaväestön edustaja tai maahanmuuttajataustainen henkilö. Kotouttamistyöryhmän tietoisuuteen tuodaan tietoa etnisen yhdenvertaisuuden toteutumisesta, vaikka syrjintään puututaankin heti toimipisteissä.

5. KAUPUNGIN HALLINTOKUNTIEN PALVELUT

5.1 Pakolaisten vastaanotto

Maahanmuuttajien vastaanoton piiriin kuuluvat sekä pakolaiset, jotka voivat tulla maahan kiintiöpakolaisina, turvapaikanhakumenettelyn kautta tai perheen yhdistämisprosessissa sekä sovitut paluumuuttajat. Pakolaisten kuntasijoituksista sovitaan TE-keskuksen ja Kauniaisten kaupungin kesken. TE-keskus maksaa kunnalle pakolaisen vastaanotosta laskennallista korvausta kolmelta ensimmäiseltä vuodelta. Korvaus on noin kolme kertaa enemmän alle seitsemänvuotiaasta kuin muista pakolaisstatuksella kuntaan muuttavista.³ Valtio korvaa myös toimeentulotukikustannukset kolmelta vuodelta täysimääräisinä ja lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kotoutumissuunnitelman tekoon liittyvät tulkkauskustannukset. Mikäli pakolainen on maahan tullessaan vammaisen tai pitkäaikaisesti sairas, ja siitä aiheutuu kustannuksia, valtio korvaa ne kymmeneltä vuodelta. Peruskouluikäisten koulutukseen opetustoimi saa korotettua valtionosuutta vieraskielisistä lapsista.

Ennen varsinaista pakolaisen kuntaan muuttoa sosiaalitoimi varaa vuokra-asunnon pakolaisen/pakolaisperheen käyttöön. Vastaanoton järjestämisen päävastuu ja tiedottaminen pakolaisen saapumisesta asianomaisille tahoille on nimetyllä sosiaalityöntekijällä. Sosiaalityöntekijä on pakolaisen ensimmäinen yhdyshenkilö, mutta kotihoidon työntekijä on hänen apunaan käytännön asioiden järjestämisessä. Sosiaalityöntekijä käy yhdessä pakolaisen kanssa eri viranomaistahojen luona ja kotihoidon työntekijä auttaa pakolaista/perhettä tutustumaan kauppoihin ja lähiympäristöön

---

³ Ohjelman kirjoitushetkellä laskennallinen korvaus alle 7-vuotiaasta oli 6222,95 euroa vuodessa ja muista 1900,52 euroa vuodessa.

sekä auttaa tarvittaessa kodinhoitoon liittyvissä asioissa. Alkuvaiheen jälkeen nimetty sosiaalityöntekijä tapaa pakolaisia kolmen ensimmäisen kotoutumisvuoden ajan kerran kuukaudessa. Tulkkipalvelujen käyttö alkuvaiheessa on välttämätöntä. Tämän lisäksi pakolaiselle järjestetään Suomea ja palveluja koskevaa omankielistä kirjallista materiaalia, jos sitä vain on saatavilla.

Pakolaisasiakkaiden kohdalla sosiaalityöntekijän tärkeimmät yhteistyötahot ovat kunnan sisällä terveyskeskuksen maahanmuuttajien yhdyshenkilö, kotihoidon yhdyshenkilö, ja jos perheessä on lapsia, päiväkotia ja koulu. Kotoutumissuunnitelmat työvoimaan kuuluvien pakolaisten osalta tehdään työvoimatoimiston kanssa yhteistyössä. Kotoutumissuunnitelmat työvoimaan kuulumattomille tehdään sosiaalitoimessa ja mukaan pyydetään tarvittaessa tarkoituksenmukainen yhteistyötaho. Asiakkaat ohjataan tarpeen mukaan myös maahanmuuttajia ja pakolaisia tukevien järjestöjen palvelujen piiriin. Tällaisia tahoja voivat olla esimerkiksi Kidutettujen kuntoutuskeskus, Suomen Pakolaisapu ja Pakolaisneuvonta. Pakolaisten vastaanoton osalta tulevaisuuden haasteena on voimavarojen riittävyyden takaaminen. Yhteistyön kehittäminen muiden kaupungin hallintokuntien tai järjestöjen kanssa on myös tarpeen.

5.2 Terveyspalvelut

Terveyspalveluiden tavoitteena on taata kaikille asiakkaille yhdenvertaiset mahdollisuudet palveluiden käyttöön. Kauniaisissa asuvat maahanmuuttajat saavat tarvitsemansa terveys- ja kuntoutuspalvelut Kauniaisten terveyskeskuksesta ja osittain Jorvin sairaalasta samoilla periaatteilla kuin muutkin kuntalaiset, mutta tarpeen mukaan heidät huomioidaan erityisryhmänä. Terveyskeskuksessa on maahanmuuttaja-asiakkaita varten nimetty yhdyshenkilö.

Pakolaisten vastaanottoa koordinoiva sosiaalitoimi ilmoittaa terveyskeskuksen yhdyshenkilölle kuntaan muuttavista uusista pakolaisista, jolloin heidät ohjataan kattavaan terveystarkastukseen terveyskeskuslääkärille. Pakolaistaustaisille asiakkaille varataan aina aluksi kaksinkertainen aika lääkärin vastaanotolle. Terveyskeskuksen yhdyshenkilö järjestää pakolaisille henkilökohtaisesti perehdytyksen terveyskeskuksen palveluista sekä esittelee konkreettisesti terveyskeskuksen tilat. Tähän perehdytykseen järjestetään tarvittaessa tulkki. Lisäksi hän kertoo myös muista kunnallisista terveyspalveluista sekä apteekkipalveluiden käytöstä.

Maahanmuuttaja-asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi käytetään tulkkipalveluja etenkin pakolaisasiakkaiden kohdalla ja niitä hankittaessa pyritään huomioimaan asiakkaan toive tulkin sukupuolesta. Varatuille ajoille tilataan tulkki, mikäli henkilökunnalla ja asiakkaalla ei ole yhteistä

kieltä. Asiakkaan perheenjäseniä tai ystäviä ei käytetä tulkkeina kuin hätätapauksissa. Tilaajalaskutukseen siirtyminen tulkkauspalveluissa vuoden 2006 alusta on huomioitu ja tulkkauksia varten on varattu rahaa talousarvioon. Erilaisia lomakkeita ja kirjallisia ohjeita on saatavana suomen ja ruotsin lisäksi myös muilla kielillä. Asiakkaan perustietolomake on olemassa englanniksi ja potilasohjeita tutkimuksiin valmistautumisesta on saatavilla englannin lisäksi yleisimmillä tarvittavilla pakolaiskielillä, esimerkiksi farsiksi, bosniaksi ja urduksi. Näiden päivittämisestä palvelujen saatavuuden ja yhteystietojen muuttumisen osalta huolehditaan. Muille maahanmuuttajataustaisille asiakkaille annetaan kirjallisia ohjeita omalla äidinkielellään, mikäli niitä on saatavilla. Äitiys- ja lastenneuvolan yhteydessä toimii kerran kuukaudessa englanninkielisten vanhempien *Foreign Mothers Group* -ryhmä.

Terveyspalveluiden osalta kehittämistä vaatii koko henkilökunnan koulutus maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamiseen, tulkkauspalvelujen saatavuuden takaaminen ja aktiivisemmän yhteistyön kehittäminen sosiaalitoimen kanssa. Kotouttamisen onnistumisen arviointia terveyspalvelujen osalta seurataan ja yhdyshenkilö vie tietoa kaupungin kotouttamistyöryhmän tietoon.

5.3 Sosiaalipalvelut ja perheneuvola

Sosiaalipalvelut ovat tasavertaisesti kaikkien kotikuntalain (1994/201) mukaisesti kunnassa asuvien käytettävissä ja saatavilla. Maahanmuuttajien oikeudet kaikkiin etuusmuotoihin ja velvollisuudet palvelujen käyttäjinä ovat samat kuin kenellä tahansa. Tämän lisäksi taloudellisen tuen tarpeessa olevalla maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumisaikanaan kotoutumistukeen. Oikeus kestää kolme vuotta maahanmuuttajan ensimmäisen kotikunnan väestötietojärjestelmään merkitsemisestä, mutta sitä voidaan pidentää enintään kahdella vuodella, jos se on tarpeen luku- ja kirjoitustaidon tai perusopetuksen oppimäärän hankkimista varten, tai maahanmuuttajan iän, vamman, sairauden tai lastensuojelutoimenpiteestä aiheutuvan tarpeen vuoksi, äitiys- tai isyysvapaata vastaavan ajan mahdollistamiseksi taikka muusta vastaavasta perustellusta syystä. Sosiaalitoimi vastaa kotoutumistuen maksamisesta niille henkilöille, jotka ovat työmarkkinoiden ulkopuolella, eivätkä saa kotoutumistukea työmarkkinatukena Kelata. Tähän ryhmään voivat kuulua esimerkiksi vanhukset, vammaiset ja pienten lasten äidit. Tuen maksamisen edellytyksenä on maahanmuuttajalle tehty kotoutumissuunnitelma.

Pakolaisasiakkaita varten on nimetty yksi sosiaalityöntekijä, jonka kanssa he asioivat kolme ensimmäistä vuotta. Tämän jälkeen he siirtyvät alueenmukaisen sosiaalityöntekijän asiakkaiksi. Sosiaalityöntekijöiden vastaanotolle pääsee kohtalaisen nopeasti. Tasavertaisen palvelun

takaamiseksi asiakastilanteessa tarvittaessa käytetään tulkkia. Etenkin alkuvaiheessa tämä on oleellista, jotta asiakkaalle voidaan selvittää hänen etuutensa, oikeutensa ja velvollisuutensa. Käsiteltävän asian ja asiakkaan toiveen mukaan yritetään tilata asiakkaan kanssa samaa sukupuolta oleva tulkki. Yhdessä muiden tahojen kanssa sosiaalitoimi tukee kaikkein huonoimmassa asemassa olevien maahanmuuttajien kotoutumista ja syrjäytymisen ehkäisyä. Sosiaalitoimi tekee yhteistyötä terveydenhuollon, päivähoiton, koulun oppilashuoltoryhmän sekä työvoimaviranomaisten kanssa. Sosiaalitoimesta on Kauniaisten kotouttamistyöryhmässä kaksi henkilöä.

Perheneuvola tarjoaa asiantuntija-apua lasten ja nuorten psyykkistä kasvua ja kehitystä koskevissa asioissa Maahanmuuttajaperheiden kohdalla perheneuvola toimii pitkälle samalla tavalla kuin muidenkin perheiden kohdalla. Maahanmuuttaja-asiakkaiden määrä on ollut suhteellisen vähäinen ja heidän kanssaan varataan enemmän aikaa palvelutilanteeseen ja vaikka monet asiakkaat asioivat englannin kielellä, tarvittaessa käytetään tulkkia, kuten esimerkiksi parisuhdeneuvonnassa on tehty.

5.4 Lasten päivähoito ja esiopetus

Maahanmuuttajalapsille myönnetään päivähoitopaikka samoin kriteerein kuin kantaväestöön kuuluville. Pakolaistaustaiset lapset ohjataan suomenkieliseen päivähoitoon. Muiden maahanmuuttajien kohdalla ruotsinkielinen päivähoito on joissakin tapauksissa oikeampi ratkaisu. Kotouttaminen päivähoitossa tapahtuu integroimalla lapset normaaliin toimintaan, jossa huomioidaan yksilölliset tarpeet kielen- ja muun kehityksen osalta. Perheen kulttuuritausta ja uskonnollinen vakaumus otetaan myös huomioon toiminnassa. Tavoitteena on saada aikaan toimintamalli, jossa tieto siitä tilanteesta, mistä lapsi tulee/on tullut maahan sekä perheen kulttuuritaustasta ja muista oleellisista asioista saataisiin etukäteen. Tältä pohjalta erityispäivähoidon asiantuntijaryhmä (EPA-ryhmä) arvioi, mikä päiväkotiryhmä olisi lapselle sopivin.

Päivähoidossa 3 – 6-vuotiaat vasta Suomeen muuttaneet lapset ovat kahden lapsen paikalla ensimmäiset 6–12 kuukautta. Suomen kielen kehityksen tukemiseksi päivähoitoryhmä jaetaan pienryhmiin, joissa kieltä osaamattoman lapsen on helpompi luoda kontakteja ja oppia suomen kieltä. Koulutoimen maahanmuuttajaopettaja käy päiväkodissa kerran viikossa antamassa esikouluikäisille maahanmuuttajille suomi toisena kielenä –opetusta (S2). Lapsille annetaan kotikielen opetusta, mikäli syntyy riittävän suuri ryhmä (4-5 lasta). Vanhempia kannustetaan puhumaan lapselle omaa kieltään ja lukemaan omakielisiä satuja. Vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä tukevat keskusteluissa tulkkipalvelut. Päivittäisissä kohtaamisissa pyritään mahdollisuuksien mukaan löytämään ja käyttämään jotakin yhdessä ymmärrettävää kieltä, useimmiten englantia. Kaikki oleellinen

tiedotusmateriaali yritetään kääntää englanniksi niille vanhemmille, jotka sitä ymmärtävät. Päivähoidossa suoritettu asiakastyytyväisyyskysely toteutettiin myös englannin ja somalin kielillä.

Päivähoito tekee yhteistyötä lastenneuvolan (erityisesti 5-vuotistarkastukset), perheneuvolan, puheterapeutin, koulutoimen maahanmuuttajaopettajan sekä sosiaalityön kanssa. Seurakunnan järjestämien kirkollisten tilaisuuksien kohdalla kysytään muiden uskontojen edustajien vanhemmilta suostumus lapsen osallistumiseen em. tilaisuuksiin.

Kauniainen osallistuu pääkaupunkiseudun kuntien yhteiseen varhaiskasvatuksen monikulttuurisuushankkeeseen (MONIKU). Hankkeen tarkoituksena on löytää käytännön välineitä monikulttuurisuustyöhön, niin s2-opetukseen kuin kasvatuskumppanuuteen vanhempien kanssa. Kentällä toimii kehittäjäyksiköiden tukena konsultoiva erityislastentarhanopettaja vuosina 2005 - 2007. Hanke järjestää mm. koulutusta, niin tietoa ja taitoja lisäävää kuin asennetta korjaavaa.

Päiväkodeissa joudutaan usein neuvomaan asiakkaita myös muiden palvelujen piiriin. Tätä tarkoitusta varten keskitetysti koottu tiedotuspaketti palvelisi kaikkia osapuolia. Päivähoito ei pysty itse kääntämään materiaalia muille kielille, joten keskitetysti koottu ja käännetty materiaali on toivottavaa. MONIKU-projektin kautta pyritään löytämään hyviä käytäntöjä saada maahanmuuttajalasten vanhemmat mukaan toimintaan. Ennen päivähoiton aloitusta vanhemmat, sosiaalityöntekijä ja päivähoito voisivat laatia lapselle kotoutumissuunnitelman. Kotoutumisen onnistumista seurataan lasta havainnoimalla sekä vanhemmille tehtävien haastattelujen avulla.

5.5 Koulutoimi

Tulevaisuuteen suuntautuvat koulut ovat kaupungin oleellinen menestystekijä. Koulut kasvattavat aktiivisia, sivistyneitä, terveen itsetunnon ja toiset huomioon ottavia, osaavia yksilöitä. Koulujen opetus on motivoivaa ja elinikäiseen oppimiseen ohjaavaa ja antaa perusvalmiudet toimia muuttuvassa ja kansainvälistyvässä yhteiskunnassa.

Kauniaisissa maahanmuuttajaoppilaat ohjataan ensisijaisesti suomenkieliseen kouluun.

Maahanmuuttajaoppilaiden opetus noudattaa Kauniaisten perusopetuksen opetussuunnitelmaa, jossa on määritelty erityistuen mallit ja vastuulliset henkilöt valtakunnallisen maahanmuuttajien opetussuunnitelman mukaisesti. Kauniaisissa on nimetty päätoiminen maahanmuuttajaopettaja, joka työskentelee Kasavuoren ja Mäntymäen kouluissa sekä osittain esiopetuksessa. Koulun tavoitteena on tukea lasta suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisessa. Maahanmuuttajaoppilaat osallistuvat integroidusti mahdollisimman paljon yleisopetukseen ja tarvittaessa saavat tukiopetusta.

Lisäksi maahanmuuttajaoppilaille järjestetään tarpeen mukaan tukiopetusta eri muodoissa. Tukiopetuksen tarpeen arviointiin osallistuvat tapauskohtaisesti koulun luokan/aineenopettajat, maahanmuuttaja- ja erityisopettajat sekä oppilashuoltoryhmä. Moniammatillinen yhteistyö on tarpeellista kaikkien erityistukea tarvitsevien ja myös usein eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevien oppilaiden kohdalla. Tämän vuoksi koulu ei määrittele maahanmuuttajaoppilaiden tuen tarvetta pelkästään maassa asutun ajan perusteella. Myös Suomessa syntyneet maahanmuuttajataustaiset oppilaat saavat tarvittaessa tukea. Maahanmuuttajaoppilaille ja maahanmuuttajataustaisille oppilaille annetaan oman kielen ja suomi toisena kielenä- opetusta. Mikäli heidän äidinkieltensä on muu kuin suomi tai ruotsi, heidän arviointinsa noudattaa s2- opetussuunnitelman arviointia. Oman äidinkielen opetusta järjestetään, mikäli saman kielen puhujia on vähintään kolme. Oman uskonnon opetusta järjestetään, mikäli oppilaita on vähintään kolme, ja heidän huoltajansa sitä pyytävät. Kotoutumista tukee myös perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. Vanhempien kanssa keskustellaan lapsen koulunkäynnistä ja siihen liittyvistä mahdollisista erityistarpeista. Lasta koskevat keskustelut perheen kanssa käydään tarvittaessa tulkin välityksellä.

Koulussa annettavan kansainvälisyyskasvatuksen lisäksi syrjinnän ehkäisyä ja siihen puuttumista tapahtuu niin oppitunneilla, juhlatilaisuuksissa kuin muussa toiminnassa. Suoraan syrjintään, epäsuoriin syrjiviin käytäntöihin puututaan välittömästi ja niistä keskustellaan tai tarpeen mukaan käytetään muita keinoja. Koulussa järjestetään myös oppituntien ulkopuolisia aktiviteetteja, joissa eritaustaiset oppilaat voivat kohdata, kuten monikulttuurinen urheilujoukkue.

5.6 Nuorisotoimi

Nuorisotoiminta on kaikille nuorille suunnattua ja sopivaa, avointa toimintaa. Nuorisotoimessa on koettu tärkeäksi, että maahanmuuttajataustaiset nuoret osallistuvat samoihin ryhmiin ja aktiviteetteihin kuin kuka tahansa muukin nuori. Jokainen nuori otetaan vastaan yksilönä. Jos nuori tarvitsee erityistä tukea, olipa syy kotoutumisvaikeuksista tai muusta johtuva, sitä pyritään hänelle antamaan. Nuorisotalolla voi pelata erilaisia pelejä, käyttää Internet-työasemia, musisoida, tavata muita nuoria, tehdä kotitehtäviä tai vain viettää aikaa. Läksyjen tekemiseen saa tarvittaessa myös apua nuorisotalon henkilökunnalta. Nuorisotalolla on myös vain tytöille tarkoitettu tyttöjenhuone. Tarvittaessa on mahdollisuus järjestää maahanmuuttajanuorille erityistoimintaa.

Maahanmuuttajanuorten perheiden tukeminen on myös tärkeää sekä aivan konkreettinen tiedottaminen nuorisotalon palveluista. Tiedotusta maahanmuuttajille pyritään tehostamaan, jotta he löytäisivät paremmin palveluiden piiriin. Luontevat kanssakäymistilanteet tukevat kotoutumista ja

vapaa-ajan toiminta luo tilanteita arkikielen käyttövalmiuksien parantamiseksi. Nuorisotoimen yhteistyötahoja ovat pääasiassa koulut, sosiaalityö ja eri järjestöt, esimerkiksi partio ja muut vapaaehtoisjärjestöt. Maahanmuuttaja-asioihin on nimetty vastuuhenkilö ja työntekijät ovat saaneet ohjausta ja koulutusta eri kulttuurien kanssa toimimisesta. Mahdollisiin eteen tuleviin syrjäntilanteisiin puututaan välittömästi. Suvaitsevaisuutta edistetään avoimella ja esimerkillisellä toiminnalla.

5.7 Kansalaisopisto

Kansalaisopisto on ainoa Kauniaisten kaupungin omistama aikuisoppilaitos. Opistolla on mahdollisuus järjestää sekä vapaan sivistystyön piiriin kuuluvaa että työvoimapolitiittista koulutusta. Vapaan sivistystyön puolella kaikki halukkaat, niin kantaväestö kuin maahanmuuttajat, voivat omaehtoisesti opiskella tieto- ja taideaineita. Näillä kursseilla opisto järjestää teemojen mukaan myös eri kulttuureihin painottuneita kursseja. Työvoimapolitiittinen maahanmuuttajille suunnattu koulutus taas toteutetaan työhallinnon rahoittamana ja siihen voivat osallistua kauniaislaiset ja espoolaiset maahanmuuttajat. Tarvittaessa opiston kurssit voidaan lukea osaksi maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelman ns. rinnasteisia opintoja, jos ne yksin tai yhdessä muiden opintojen kanssa riittävät rinnasteisten opintojen tuntimäärään.

Opistossa on nimetty maahanmuuttaja-asioiden vastuuhenkilö ja opettajakunta edustaa useita eri kansallisuksia. Opiston tavoitteena maahanmuuttajien osalta on saada suomenkielen kursseille riittävästi opiskelijoita, jotta niiden järjestäminen voidaan turvata jatkossakin. Kursseja markkinoidaan myös espoolaisille yhteistyöverkostojen kautta. Lisäksi kansalaisopisto on kerännyt Aktiivinen maahanmuuttaja-kyselyllä asiakaspalautetta ja maahanmuuttajien toiveita opetuksesta vuosien 2004 ja 2005 aikana. Yli 65:n lähetetyn kyselyn vastausprosentti oli lähes 50 %. Eniten kiinnostusta ilmaistiin suomen kielen opiskeluun, luku- ja kirjoitustaidon sekä puhetaidon kehittämiseen. Myös ruotsinkielen opiskeluryhmissä on enemmän maahanmuuttajia kuin muilla kursseilla keskimäärin. Opistolla ei ole erillistä oppilaanohjausta, vaan kukin opettaja huolehtii siitä oman aineensa osalta.

Kansalaisopisto tiedottaa kursseistaan ja tapahtumistaan omalla esitteellä, kotisivullaan Internetissä, paikallislehdessä ja kirjaston ilmoitustaululla. Maahanmuuttajille suunnatun tiedottamisen tehostamiseksi opiston kotisivut olisi hyvä olla myös englannin kielellä. Tällä hetkellä vain suomen kielen kurssien kohdalla on lyhyt kurssikuvaus myös englanniksi. Opisto on tarjonnut tilat iranilaisten

keskusteluryhmän käyttöön, johon osallistuu viikoittain noin 30- 40 henkilöä. Ryhmällä ei ole varsinaista opettajaa, vaan se pyytää tarvittaessa ulkopuolisia luennoitsijoita.

Kansalaisopiston maahanmuuttaja-asioiden vastuhenkilö osallistuu Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen koulutus- ja työllistymisasioiden työryhmään (Koty-ryhmä), joka kokoontuu kuukausittain. Tämä ammatti- ja ammattikorkeakoulujen, maahanmuuttotyöntekijöiden, työhallinnon, vapaan sivistystoimen ja Kauppakamarin yhteistyöryhmä kerää tietoa maahanmuuttajien opiskelutyöllistymismahdollisuuksista, markkinoi maahanmuuttajien palveluja ja järjestää avoimia koulutusseminaareja aiheeseen liittyen. Tavoitteena on järjestää seminaareja 1-2 kertaa vuodessa. Lisäksi opisto tekee Espoon kaupungin työväenopiston, Kirkkonummen kansalaisopiston ja Jyväskylän yliopiston kanssa ohjelman kirjoitushetkellä yhteistyötä tarjolla olevan maahanmuuttajien koulutuksen ja opiskelumahdollisuuksien kartoittamiseksi.

5.8 Kirjastopalvelut

Kirjasto on kaikille avoin palvelu ja se tarjoaa maksuttomasti asiakkaittensa käytettäväksi laajan valikoiman erikielisiä aineistoja ja mahdollisuuksia hakea tietoa eri lähteistä. Kirjastopalvelut ovat myös maassa tilapäisesti oleskelevien käytössä. Pääkaupunkiseudun yhteisen HelMet-tietokannan kautta kirjaston oman aineiston ohella myös Espoon, Helsingin ja Vantaan kirjastojen palvelut ovat saatavilla. Kaikista näistä kirjastoista voi varata ja tilata aineistoa. Kirjasto välittää myös kaukolainoja Suomen muista kirjastoista ja ulkomailta.

Kauniaisten kaupunginkirjastosta löytyy vieraskielistä kaunokirjallisuutta ja myös jonkin verran eri alojen tietokirjallisuutta. Harvinaisista kielistä Kauniaisten kirjasto hankkii lähinnä farsinkielisiä kirjoja, mikä perustuu pääkaupunkiseudun kirjastojen välillä tehtyyn sopimukseen. Kirjasto tilaa siirtokokoelmia ulkomaalaiskirjastosta lainaan eri kielillä. Ulkomaalaiskirjaston tehtävänä on Suomessa asuvan vieraskielisen väestön kirjastopalvelujen tukeminen, sekä aineiston hankinta yhteiskäyttöön sellaisilla kielillä, joiden käyttäjiä Suomessa on vähän. Asiakas voi myös ehdottaa hankittavaksi aineistoa, jota ei ole Kauniaisten kaupunginkirjaston kokoelmissa

Kirjasto pyrkii pitämään kokoelmissaan eri kansalaisopistojen ”suomea ulkomaalaisille” -kurssien aineistot. Dvd-levyjen yleistymisen helpottaa myös vieraita kieliä äidinkielenään puhuvia, koska elokuvien ääniraitojen ja tekstityskielen osalta on usein monia valintamahdollisuuksia. Kirjastoasiakkaiden käytössä on useita Internet-työasemia, joiden käytössä myös tarpeen tullen opastetaan. Asiakaspäätteissä voi esimerkiksi seurata ulkomaalaisia sanomalehtiä Internetin kautta.

Kirjastoon on myös tilattu vieraskielisiä aikakaus- ja sanomalehtiä, joita voi lukea lukusalissa tai lainata kotiin. Kirjaston kotisivut on käännetty kokonaan myös englannin kielelle.

Kirjaston edustaja on mukana kaupungin kotouttamistyöryhmässä. Pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastoilla on oma monikulttuuriasioiden ryhmä, ”Sesam – monen kielen kirjasto”. Sen tehtävänä on tiedottaa monikulttuurisuusasioista, järjestää erilaisia tapahtumia ja toteuttaa aiheeseen liittyvää henkilöstön täydennyskoulutusta.

5.9 Kulttuuritoimi

Kauniaisten kulttuuritoimen palvelut ovat jokaisen kaupungissa asuvan käytettävissä tasapuolisesti. Kulttuuritoimi tuottaa ja koordinoi kulttuuritilaisuuksia sekä toimii yhteistyössä kulttuurialan järjestöjen ja taiteentekijöiden kanssa. Tavoitteena on järjestää kulttuuri-, taide- ja muita yleisötapahtumia, jotka lisäävät suvaitsevaisuutta ja edistävät eri kulttuureja edustavien ihmisten vuorovaikutusta. Maahanmuuttajien kotouttamisessa on myös tavoitteena antaa mahdollisuus oman kulttuurin säilyttämiseen ja sen esille tuomiseen sekä antaa samalla mahdollisuus tutustua suomalaiseen elämäntapaan ja ajatteluun.

Kauniaisissa kulttuuritoimi järjestää vuosittain erilaisia tilaisuuksia Vallmogårdissa, Uudessa Paviljongissa ja Villa Junghansissa. Kulttuuritoimi koordinoi myös kaupungintalon aulassa pidettäviä taidenäyttelyitä. Kulttuuritoimi järjestää tarvittaessa Kauniaisten kaupunkia, sen asukkaita ja historiaa koskevia tilaisuuksia. Villa Junghans on maksutta maahanmuuttajien järjestöjen käytettävissä heidän omia tilaisuuksiaan varten. Samoin kaupungin tiloihin on mahdollisuus järjestää näyttelyitä. Kulttuuritoimen toiminnan tavoitteena on osaltaan tukea monikulttuurisen toiminnan kehittymistä, ja luoda mahdollisuuksia kontaktien syntymiseen maahanmuuttajien ja suomalaisten välillä.

5.10 Liikuntatoimi

Liikuntapalvelut ovat kaikille avoimia ja kaikilla on yhdenvertaiset oikeudet toimintaan osallistumiseen. Maahanmuuttajia osallistuu liikuntaryhmiin ja tarvittaessa englantia käytetään lisäohjauskielenä, sekä joissakin tapauksissa kommunikoidaan käsimerkein ja elekielellä. Liikuntaryhmistä on saatu hyvää palautetta siitä, että maahanmuuttajat ovat päässeet vaivattomasti mukaan ryhmiin. Myös kantaväestö on suhtautunut erittäin hyvin maahanmuuttajiin liikuntapalveluiden yhteydessä. Liikuntatoiminta on ns. vapaa-ajan toimintaa ja kaikki siihen osallistuvat tulevat mukaan todella suurella innolla vapaaehtoisesti ja ovat jo tullessaan kiinnostuneita

toiminnasta. Liikuntatoimen osalta maahanmuuttajille suunnattua tiedotusta pitäisi vielä lisätä, koska liikunnan avulla pystytään lisäämään mahdollisuuksia kanssakäymiseen luontevassa toimintaympäristössä. Liikuntatoimen ja muiden hallintokuntien yhteistyötä tulisi kehittää tämän asian osalta.

6. MUUT VIRANOMAISET JA YHTEISTYÖTAHOT

6.1 Kansaneläkelaitos

Kansaneläkelaitos eli Kela hoitaa Suomessa asuvien perusturvaa eri elämäntilanteissa. Kelan asiakkaita ovat kaikki Suomessa asuvat kansalaisuudesta riippumatta sekä ulkomailla asuvat Suomen sosiaaliturvaan kuuluvat henkilöt. Kauniaisten kaupungissa on toiminut Kelan paikallistoimisto vuodesta 1964. Kelan hoitamia sosiaaliturvaetuuksia ovat peruseläketurva, äitiysavustus, pienten lasten hoidon tuki, lapsilisät, yleinen asumistuki, sotilasavustus, opintotuki ja vammaisetuudet. Kaikille kuuluvien etuuksien lisäksi maahanmuuttajat voivat olla myös oikeutettuja kotoutumistukeen tai maahanmuuttajien erityistukeen.

Maahanmuuttajalla on mahdollisuus saada työmarkkinatuen suuruista kotoutumistukea kun hänelle on tehty kotoutumissuunnitelma. Maahanmuuttajan erityistukea Kelasta voi hakea 65-vuotta täyttänyt tai työkyvytön maahanmuuttaja, joka on asunut Suomessa vähintään viisi vuotta. Maahanmuuttajan erityistukia koskeva laki on tullut voimaan 1.10.2003. Maahanmuuttajan erityistuen tarkoitus on turvata maahanmuuttajan toimeentulo vanhuuden ja työkyvyttömyyden ajalta, jos hän ei voi saada täysimääräistä kansaneläkettä koska ei ole asunut Suomessa riittävän pitkää aikaa.

Lähtökohtaisesti kaikkia asiakkaita palvellaan tasa-arvoisesti, mutta todellisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi maahanmuuttajien kohdalla tiedotusta ja lomakkeita on käännetty eri kielille. Kelan internetsivut ovat kokonaan myös englanniksi ja maahanmuuttajia erityisesti koskevat osiot myös venäjäksi. Hakemuslomakkeita kotimaisten kielten ohella löytyy esimerkiksi englanniksi, venäjäksi, somaliaksi, persiaksi, albaniaksi ja serbokroaatiksi. Kielitaidosta riippumatta jokaisen henkilön tulisi asioida Kelassa henkilökohtaisesti tai valtuuttaessaan toisen henkilön asioimaan puolestaan ilmoittaa siitä kirjallisesti valtakirjalla.

6.2 Työvoimatoimiston palvelut

Kaikki työvoimatoimiston työnvälitys- ja muut palvelut ovat maahanmuuttaja-asiakkaiden käytettävissä mukaan lukien koulutus- ja kuntoutusneuvonta sekä ammatinvalinnanohjaus. Työvoimatoimiston tavoitteena on maahanmuuttajien kohdalla tukea kotoutumista sekä lisätä työllistymismahdollisuuksia ja työmarkkina- ja elämäntilanteita eri toimenpitein: kielikoulutuksella, ammatillisella koulutuksella, työharjoittelulla ja työelämävalmennuksella sekä tukityöllistämisen avulla. Työvoimatoimisto huolehtii myös yhdessä työ- ja elinkeinokeskuksen kanssa luku- ja kirjoitustaidon opetuksen ja perusopetuksen järjestämisestä työnhakijaksi rekisteröidyille maahanmuuttajalle. Kauniainen kuuluu Espoon työvoimatoimiston toimialueeseen ja asiakkaat voivat asioida joko Espoon keskuksen tai Tapiolan toimipisteissä. Molemmissa toimipisteissä työskentelee nimettyjä maahanmuuttaja-asiakkaiden työvoimaneuvoja. Kauniaislaisten maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrä oli alle 30 loppuvuonna 2005. Kauniaisten kaupunki on myös mukana Espoon työvoiman palvelukeskuksessa, jossa työhallinnon, kaupunkien ja Kelan edustajat palvelevat yhdessä asiakkaitaan.

Kotoutumissuunnitelma ja työvoimapolitiittinen maahanmuuttajakoulutus ovat erityisesti maahanmuuttaja-asiakkaille kohdennettuja palveluja. Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan työvoimatoimiston, kunnan ja maahanmuuttajan kesken niistä toimenpiteistä, jotka tukevat työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimista. Mikäli asiakas ei ole kunnan sosiaalipalvelujen piirissä, työvoimatoimisto ja maahanmuuttaja voivat tehdä suunnitelman keskenään. Maahanmuuttaja sitoutuu suunnitelman noudattamiseen ja suunnitelma allekirjoitetaan. Oikeus kotoutumissuunnitelmaan kestää kolme vuotta maahanmuuttajan ensimmäisen kotikunnan väestötietojärjestelmään merkitsemisestä. Aikaa, jona maahanmuuttajalla on oikeus suunnitelmaan, voidaan pidentää enintään kahdella vuodella, jos se on tarpeen luku- ja kirjoitustaidon tai perusopetuksen oppimäärän hankkimista varten, tai maahanmuuttajan iän, vamman, sairauden tai lastensuojelutoimenpiteestä aiheutuvan tarpeen vuoksi, äitiys- tai isyysvapaata vastaavan ajan mahdollistamiseksi taikka muusta vastaavasta perustellusta syystä. Kotoutumissuunnitelma on laadittava viimeistään silloin, kun asiakkaan työttömyys tai toimeentulotuen saaminen on kestänyt yhdenjaksoisesti kaksi kuukautta tai kotoutumissuunnitelman laatimispyynnöstä on kulunut kaksi kuukautta. Maahanmuuttaja on pyrittävä ohjaamaan kotoutumista edistävään ja tukevaan toimenpiteeseen kuukauden kuluessa suunnitelman laatimisesta lukien. Kelan maksamaan kotoutumistukeen maahanmuuttajalla on oikeus samalta ajalta kuin hänellä on oikeus kotoutumissuunnitelmaan. Ennen kotoutumisajan umpeutumista, suunnitelma voidaan katsoa keskeytyneeksi kuukauden kuluttua siitä, kun maahanmuuttaja on työllistynyt pysyväisluontoisesti

kokoaikatyöhön tai yritystoimintaan taikka aloittanut ammattiin tai tutkintoon johtavat päätoimiset opinnot.

Maahanmuuton alkuvaiheessa kielikursseille pääseminen on kaikkein oleellisinta kotoutumisprosessin etenemisessä. Kurssien vähäisen määrän vuoksi niille pääseminen on kuitenkin välillä maahanmuuttajien tarpeisiin nähden liian hidasta. Tämän vuoksi rinnasteisten opintovaihtoehtojen käyttäminen on monessa tapauksessa hyvä vaihtoehto.

Muut tahot

Maahanmuuttajanuoria on mukana suomenkielisen seurakunnan nuorisotyön piirissä. Seurakuntien toimintaan maahanmuuttajat ovat tervetulleita, mutta maahanmuuttajan oma uskonnollinen tausta voi joissakin tapauksissa vaikuttaa halukkuuteen hakeutua toiminnan piiriin.

7. KOTOUTTAMISEN SEURANTA JA KEHITTÄMINEN

Maahanmuuttajien kotouttamisessa on tärkeää varmistaa jo maahantulon alkuvaiheessa, että tieto peruspalveluista on muuttajien saatavilla mahdollisimman nopeasti kuntaan tulon jälkeen. Vaikka alkuvaiheessa tarvitaan myös erityispalveluja ja tukitoimenpiteitä, jotta kotoutuminen voi todella alkaa, on tärkeää kuitenkin vähitellen tukea normaalipalvelujen käyttämiseen tarvittavia valmiuksia ja suunnata tavoitteet kohti tulevaisuutta.

Kauniaisissa kukin hallintokunta on vastuussa omalla alallaan kotouttamisen vaatimien toimenpiteiden järjestämisestä ja taloudellisten resurssien varaamisesta niiden toteuttamiseen. Maahanmuuttoasioiden yhdys- ja vastuuhenkilöt tuovat palautteen kotouttamistyön onnistumisesta kotouttamistyöryhmän tietoon, joka on vastuussa yleisestä kotouttamistyön seurannasta ja kehittämisestä kunnassa. Kotouttamisohjelman toteutumista seurataan ja tarvittaessa sitä päivitetään.⁴ Kotouttamistyöryhmä kokoontuu 4 kertaa vuodessa. Kotouttamistyöryhmä kutsuu tarvittaessa myös muita viranomaisia, järjestöjen edustajia ja maahanmuuttajia kokouksiin.

Kotouttamistyön kehittämisessä yhteistyö eri tahojen kanssa on oleellista. Maahanmuuttotyö on viime vuosina ammatillistunut, ja sekä kirjatietoa että käytännön kokemusta omaavia henkilöitä löytyy niin Kauniaisista kuin yhteistyöverkostoistakin. Syntyneitä hyviä käytäntöjä kannattaa hyödyntää. Vaikka pääkaupunkiseudun yhteistyössä Kauniaisten haasteena maahanmuuttoasioissa onkin kaupungissa

---

⁴ Kotouttamistyön seurannasta ja ohjelman toteutumisesta ryhmä antaa lausunnon/raportin esimerkiksi vuoden/kahden vuoden välein.

asuvien maahanmuuttajien vähäinen määrä naapureihinsa verrattuna, kaupunki jatkaa yhteisissä hankkeissa maahanmuuttoasioiden osalta ja osallistuu aktiivisesti pääkaupunkiseudun seutuyhteistyöhön.

Kaupungin toimielinten hyväksyttyä uuden kotouttamisohjelman ja etnisen yhdenvertaisuussuunnitelman, siitä tiedotetaan kaupungin työntekijöille, asukkaille ja muille yhteistyötahoille. Avoin ja oikea tiedottaminen on avain myös hyvien etnisten suhteiden edistämiseen sekä rasismien ja syrjinnän ehkäisyyn.

LIITTEET

Liite 1. Maahanmuuttoon, kotoutumiseen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä termejä

Kotoutuminen

Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä osallistumisessa yhteiskuntaan ja työelämään oma kieli ja kulttuuri säilyttäen.

Kotouttaminen

Kotouttaminen tarkoittaa viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä.

Kotouttamisohjelma

Kunta laatii yhdessä työvoimaviranomaisten, kansaneläkelaitoksen ja muiden viranomaisten kanssa. Ohjelmaa tehdessä kuullaan maahanmuuttajia, kansalaisjärjestöjä sekä työnantaja että työntekijäjärjestöjä. Ohjelma sisältää suunnitelman tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista ja yhteistyöstä maahanmuuttajien kotoutumisessa sekä etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistämisestä.

Kotoutumissuunnitelma

Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan henkilökohtainen suunnitelma, jossa sovitaan niistä toimenpiteistä ja palveluista, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä kielitaito ja muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia taitoja, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Kotoutumistuki

Kotoutumistuki on maahanmuuttajan kotoutumisen aikana toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki, joka muodostuu työmarkkinatuesta ja/tai toimeentulotuesta. Kotoutumista tukevien toimenpiteiden piiriin kuuluu Suomeen muuttanut henkilö, jolla on Suomessa kotikunta ja joka on työtön työnhakija ja/tai saa toimeentulotukea. Työssä olevat maahanmuuttajat eivät kuulu kotouttamistoimenpiteiden piiriin, mutta heidän perheenjäsenensä voivat kuulua.

Maahanmuuttaja

Maasta toiseen muuttava henkilö. Yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perustein muuttavia henkilöitä.

Pakolainen

Ulkomaalainen, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka UNHCR toteaa olevan pakolainen.

Turvapaikanhakija

Henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Saa pakolaisaseman, jos hänelle myönnetään turvapaikka. Hakija ei siis vielä ole pakolainen. Tämän vuoksi turvapaikanhakijoista tulisi välttää kutsumasta pakolaisiksi.

Yhdenvertaisuussuunnitelma

Viranomaisten tulee laatia yhdenvertaisuussuunnitelma käsittäen vähintäänkin etnisen yhdenvertaisuuden, jonka mukaan suunnitelmallisesti ja johdonmukaisesti edistetään yhdenvertaisuutta.

Liite 2. Lakiviittaukset ja ohjelman taustamateriaali

- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
(493/1999, muutokset 118/2002, 1292/2002, 649/2004, 362/2005, 1215/2005)
- Asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
(511/1999, muutokset 1496/2001, 1565/2002, 372/2005)
- Kotikuntalaki (201/1994)
- Ulkomaalaislaki (301/2004)
- Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)
- Perustuslaki (931/1999)

Taustamateriaali

- Suomen Kuntaliiton maahanmuuttopoliittiset linjaukset, Suomen kuntaliitto, 2004
- Työministeriön yleiset suositukset yhdenvertaisuussuunnitelman sisällöksi 1100/009/2004TM
- Työryhmän ehdotus hallituksen maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi, Työhallinnon julkaisu 355, 2005
- Ulkomaalaisviraston maahanmuuttosanan määritelmät
- Yhdenvertaisuuden puolesta syrjintää vastaan, Työministeriö 2004